

Teze přednášky svoboda projevu 28. 11. 2011 - Pavel Molek

1. Vymezení pojmu projev – význam

Svoboda projevu je jednou z nejzákladnějších složek obecné svobody jednání a jednou z nejvýznamnějších politických svobod. To se mnohdy odrazilo i na její pozici v dokumentech, jež ji mají chránit, počínaje Prvým dodatkem k Ústavě USA a konče Kanadskou chartou práv a svobod z roku 1982, kde je svoboda projevu uvedena již v článku 2. Tento význam je dán již tím, že se jedná o jednu z těch svobod, které pomáhají prostřednictvím veřejného mínění kontrolovat stav ostatních práv v daném státě, a také tím, že její omezování v době osvícenství bylo jednou z hlavních obtíží při prosazování koncepce lidských práv jako takové osvíceneckými filozofy zejména ve Francii a Velké Británii.

Obdobím rozkvětu teoretických úvah hájících svobodu projevu tedy bylo osvícenství. Z jeho francouzských reprezentantů zmiňme alespoň Voltaira, který svůj postoj vyjádřil známým bonmotem: „*Nesouhlasím s tím, co říkáte, ale udělám všechno pro to, abyste to mohli svobodně říkat i nadále,*“ a v podrobnější rovině pak ve svém Filozofickém slovníku, zvláště pak v hesle Předsudky a podhesle Náboženské předsudky, kde zesměšňuje nesmyslnost pronásledování názorů z důvodu, že neodpovídají většinovým či autoritativním názorům a předsudkům.

2. Vymezení pojmu projev formy a druhy

Zatím byly za formy projevu v jednotlivých rozsudcích uznány:

- - psané a mluvené slovo, zvláštní význam je zde příkládán novinám - např. v rozsudku ESLP Observer a Guardian v Spojené království (1991)¹ bylo vyřčeno, že v jejich případě je třeba zvláště zvažovat předběžná omezení, neboť charakteristikou novin je pomíjivost a pozdržení sdělení či článku by mohlo smazat veškerou jeho hodnotu
- - televizní programy (například v rozsudku Hodgson v Spojené království (1987))
- - rozhlasové vysílání (např. Autronic AG v Švýcarsko (1990))
- - kinematografie (Otto-Preminger-Institute v Rakousko (1994))
- - video (Wingrove v Spojené království (1996))
- - obrazy (Müller v Švýcarsko (1988))
- - oblečení (Stevens v Spojené království (1986))
- - neverbální akty protestu, např. formou zabraňovací činnosti či demonstrace (Steel v Spojené království (1998))
- - fyzické vyjádření vlastních pocitů, například formou tělesných aktů sexuální povahy míněných jako způsob vyjádření příslušnosti k sexuální minoritě (X. v Spojené království (1978))
- - symboly jiné než malířské povahy, například symbol míru (Chorherr v Rakousko (1993) nebo pětícípá hvězda: Vajnai proti Maďarsku (stížnost č. 33629/06): stěžovatel vystoupil v roce 2003 na demonstraci s rudou pětícípou hvězdou na saku; nošení tohoto a dalších symbolů (např. svastiky, srpů a kladiva) je však v Maďarsku soudně trestné jako přečin používání totalitárních symbolů, pokud se tak neděje za účelem výuky, vědy, umění nebo informování o historických či současných událostech, a stěžovatel byl proto odsouzen:

„(52) Soud si je vědom skutečnosti, že všeobecně známá masová porušování lidských práv za komunismu zdiskreditovala symbolickou hodnotu rudé hvězdy. Podle názoru Soudu ji však nelze chápat výlučně jako symbol komunistické totalitární vlády [...]. Je zřejmé, že tato hvězda stále symbolizuje také mezinárodní dělnické hnutí, bojující za spravedlivější společnost, stejně jako některé registrované politické strany činné v různých členských státech.

---

¹ V samotném textu tezí většinou uvádím jen zkrácené označení rozhodnutí, kompletní korektní označení (s datem a číslem stížnosti) všech rozsudků (i některých dalších pro případnou inspiraci) je uvedeno v závěru tezí výčtem.

(53) Soud navíc poznamenává, že vláda neukázala, že by nošení rudé hvězdy znamenalo výlučně ztotožnění se s totalitárními myšlenkami, zvláště viděno ve světle toho, že stěžovatel tak učinil na zákonné a pokojné demonstraci v postavení místopředsedy registrované levicové politické strany, bez známého úmyslu účastnit se maďarského politického života v rozporu s principy právního státu. V této souvislosti Soud zdůrazňuje, že jen prostřednictvím pečlivého zkoumání kontextu, v jakém se urážlivá slova objevila, je možné smysluplně rozlišovat mezi jazykem šokujícím a útočným, který je chráněn článkem 10, a jazykem, který ztrácí své právo na toleranci v demokratické společnosti.

(54) Soud se proto domnívá, že sporný zákaz je vzhledem k mnohosti významů rudé hvězdy příliš široký. Může tak zahrnovat aktivity a myšlenky, které jsou zjevně pod ochranou článku 10, přičemž neexistuje žádný uspokojivý způsob, jak jednotlivé významy daného symbolu odlišit a příslušný maďarský zákon se o to ani nesnaží. Navíc i kdyby nějaké odlišování existovalo, přesto by zde mohla panovat určitá nejistota, jež by s sebou přinášela autocenzuru a odrazující účinek na svobodu projevu.

(55) Pokud účelem zákazu měla být ochrana pořádku, Soud uvádí, že vláda neodkázala na žádný případ, kdy by v Maďarsku vystalo nějaké bezprostřední nebo i jen vzdálené nebezpečí narušení pořádku způsobené veřejnou prezentací rudé hvězdy. Podle názoru Soudu ochrana před pouhým spekulativním nebezpečím jakožto preventivní opatření v zájmu obrany demokracie nemůže být považována za „naléhavou společenskou potřebu“. V každém případě, kromě projednávaného zákazu, maďarské právo sankcionuje množství jiných deliktů s cílem potlačit narušování veřejného pořádku, a to i když by měly být vyvolány použitím rudé hvězdy [...].

(56) Co se týče vazby mezi zákazem rudé hvězdy a s ní spojenou útočnou totalitární ideologií, Soud zdůrazňuje, že potenciální šíření této ideologie, jakkoli může být nepřijatelné, nemůže být jediným důvodem k omezení používání rudé hvězdy prostřednictvím trestní sankce. Symbol, který může v daném případě, kdy byl nošen lidem registrované politické strany, o níž není známo, že by měla totalitární ambice, mít více významů, nelze stavět naroveň nebezpečně propagandě. Ustanovení § 269/B maďarského trestního zákoníku však nevyžaduje důkaz, že konkrétní veřejné vystavení se rovnalo totalitární propagandě. Pouhé vystavení je neryvatitelně považováno za takovou propagandu, ledaže by se tak dělo za vědeckými, uměleckými, informačními nebo vzdělávacími účely [...]. V očích Soudu tato nerozlišující podoba zákazu podporuje závěr, že je nepřijatelně široký.

(57) Soud si je samozřejmě vědom toho, že systematický teror použitý s cílem konsolidovat komunistickou vládu v některých zemích včetně Maďarska zůstává závažnou jizvou v mysli a srdci Evropy. Připouští, že vystavování symbolu všudypřítomného během panování těchto režimů může vzbudit znepokojení u bývalých obětí a jejich příbuzných, kteří mohou oprávněně považovat takové vystavování za neuctivé. Soud má nicméně zato, že tyto pocity, jakkoli pochopitelné, nemohou samy o sobě určovat hranice svobody projevu. S ohledem na všeobecně známé záruky, které Maďarská republika v právní, morální a materiální rovině poskytla obětem komunismu, nemohou být takové emoce považovány za rozumné obavy. Podle názoru Soudu právní systém, který omezuje lidská práva, aby tak uspokojil diktát veřejného mínění, ať už skutečný či domnělý, nemůže být považován za uspokojující naléhavé společenské potřeby uznávané demokratickou společností, neboť tato společnost musí zůstat rozumná ve svém úsudku. Mělo-li být tomu jinak, svoboda projevu a svoboda názoru by byly podřízeny „vetu provokatéra“ [heckler's veto].²

- Bylo i vyřčeno, že za realizaci svobody projevu nelze považovat právo hlasovat ve volbách či nechat se v nich zvolit, a to v případě Liberální strana, R. a P. v Spojené království (1982). Stejně tak tam nespádají jazykové svobody, jak bylo vyřčeno v případě X. v Belgie (1963), tedy v tzv. belgickém jazykovém případě (Belgian linguistic case),

3. Nastínění úrovní ochrany (rekapitulace)

- LZPS:

„Čl.17

(1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.

(2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.

² Rozsudek komentuje D. Kosář v časopise Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva (roč. 2008, č. 4, s. 228-240).

(3) *Cenzura je nepřijatelná.*

(4) *Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.*

(5) *Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.*“

• Čl. 11 Listiny základních práv EU: „*Svoboda projevu a informování*

1. *Každý má právo na svobodu projevu. Součástí tohoto práva je právo zastávat názory a přijímat a šířit informace a ideje bez zásahů veřejné moci a bez ohledu na hranice státu.*

2. *Svoboda a pluralita médií musí být respektována.*“

• Evropská úmluva: čl. 10

„1. *Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.*

2. *Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.*“

• Všeobecná deklarace lidských práv: „Čl.19 *Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmkoli prostředky a bez ohledu na hranice.*“

• MPOPP: „Čl.19

1. *Každý má právo zastávat svůj názor bez překážky.*

2. *Každý má právo na svobodu projevu; toto právo zahrnuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění nebo jakýmkoli jinými prostředky podle vlastní volby.*

3. *Užívání práv uvedených v odstavci 2 tohoto článku s sebou nese zvláštní povinnosti a odpovědnost. Může proto podléhat určitým omezením, avšak tato omezení budou pouze taková, jaká stanoví zákon a jež jsou nutná:*

a) *k respektování práv nebo pověsti jiných;*

b) *k ochraně národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku nebo veřejného zdraví nebo morálky.*

Čl.20

1. *Jakákoli válečná propaganda je zakázána zákonem.*

2. *Jakákoli národní, rasová nebo náboženská nenávisť, jež představuje podněcování k diskriminaci, nepřátelství nebo násilí, musí být zakázána zákonem.*“

4. Vymezení pojmu projev – druhy

Z pohledu ESLP lze z hlediska obsahu a zaměření rozlišit tři druhy projevu: **politický, umělecký a komerční.**

A. Politický projev bývá považován za nejvýznamnější a jsou v jeho případě uplatňována ESLP nejprísnejší kritéria pro posouzení legitimacy omezení. Je považován za těžiště demokracie ve smluvních státech, či, jak bylo vyřčeno v případě *Lingens v Rakousko (1986)*, za „ústřední koncept demokratické společnosti“ (Lingens v Rakousko; odst. 42).

• Je zvláště významný pro utváření názorů v průběhu předvolební kampaně, takže i když proces voleb není Úmluvou zvláště chráněn, význam svobody projevu v rámci

předvolební kampaně byl několikrát ESLP zkoumán. Stalo se tak například v případě *Bowman v Spojené království (1998)*, kde bylo vyřčeno, že „svobodné volby a svoboda projevu, zvláště pak svoboda politické diskuze, tvoří společně podloží jakéhokoliv demokratického systému.“ (Bowman v Spojené království; odst. 42 rozsudku). Tento rozsudek se zabýval zákazem osobám na volbách přímo nezúčastněných šířit letáky srovnávající strany z hlediska přístupu k tématům zásadním z pohledu těchto třetích osob (typicky životní prostředí, politiky potrátů apod.). Tento zákaz platný ve Velké Británii byl shledán ESLP jako nedovolený.

- V ostatních částech politické diskuze jsou ovšem omezení ESLP striktně omezována, zvláště jedná-li se o svobodu projevu opozice. Tato situace nastala v případě *Castells v Španělsko (1992)*, kde příslušník baskické nacionalistické strany byl obviněn ze závažného napadení španělské vlády, když se veřejně vyjádřil, že španělská policie je odpovědná za vraždy baskických aktivistů a že příslušníci policie jsou protiprávně chráněni před stíháním za tyto skutky. Soudci ESLP dali tomuto opozičnímu politikovi za pravdu, když se hájil svobodou projevu, ovšem ve svých separátních votech se lišili v odůvodnění, neboť někteří shledávali pochybení španělských soudů v tom, že nedaly Castellsovi možnost, aby prokázal pravdivost svých tvrzení, jiní soudci naopak tvrdili, že pravdivost je zde irelevantní, neboť se jedná o tvrzení veřejného zájmu, jež nelze omezit bez ohledu na pravdivostní hodnotu. Za tato tvrzení ve veřejném zájmu, kde je možnost omezení zvláště malá, jsou dále považována například tvrzení týkající se ochrany veřejného zdraví (viz *Hertel v Švýcarsko (1998)*).
- Celkově ESLP i ÚS rozlišuje mezi skutkovými tvrzeními a hodnotícími soudy, přičemž druhé nepodléhají zkoumání pravdivosti, jinými slovy, jak bylo vyřčeno v případě *Lingens v Rakousko (1986)*, požadavek vnitrostátních orgánů, aby vydavatel prokázal pravdivost svých hodnotových soudů a kritiky, je neproveditelný, a proto z pohledu čl. 10 odst. 2 neospravedlnitelný.

B. Projev umělecký

- Důvod, proč i umělecké projevy vyžadují ochranu Úmluvy, spočívá v jejich často šokující povaze, pro niž mnohdy podléhají administrativním omezením a zákazům při svém vystavování či jiném způsobu zveřejnění.
- U některých takto šokujících uměleckých děl zaujímá i ESLP nepřilíš vstřícnou pozici. Tak v případě *Müller v Švýcarsko 1988* rozhodl ESLP v neprospěch stěžovatele, švýcarského malíře, který svá díla zobrazující homosexuální a surové sexuální aktivity veřejně zpřístupňoval bez varování o možném dopadu těchto děl na psychiku a morální vývoj vnímajících. ESLP mu uložil zvláštní odpovědnost vůči veřejnosti při zveřejňování takovýchto děl.
- Tento přístup byl použit i v případě *Otto-Preminger-Institute v Rakousko (1994)*, kde ESLP schválil rakouský přístup celostátně zakazující produkci filmového díla zesměšňujícího hlavní novozákonní postavy kvůli pobouřeným reakcím při první produkci v Tyrolsku, tedy na území velmi religiózním i na rakouské poměry s odkazem na urážlivost tohoto filmu z pohledu významné části obyvatelstva této oblasti. Bouřlivé protestní reakce lidí v ostatních částech země, kteří daný film dosud neviděli, ale byli seznámeni zhruba s jeho povahou, byl spolu s reakcemi na onu první produkci podle ESLP dostačujícím důvodem pro celorakouský zákaz rozšiřování tohoto filmu. V důsledku toho ovšem nebylo možno se k filmu dostat ani pro ty spotřebitele, kteří by chtěli film sledovat ve svém soukromí.

C. Projev komerční

- V této oblasti zahrnující nejtypičtější reklamní sdělení ESLP opakovaně prohlásil, že **ochrana čl. 10 se na ně vztahuje**. Lze tu ovšem najít výjimky, jako tomu bylo v případě

Jacobowski v Německo (1994), kde bylo řečeno, že čl. 10 pokrývá pouze sdělení, jež pomáhají ekonomickým zájmům jejich šířitelů formou inzerce a reklamy. Navíc ESLP zároveň přiznal státům široké právo tuto oblast rozhodnutími vnitrostátních soudů i vnitrostátními předpisy regulovat, například v případě reklamy na lékařské služby v případě *Colman v Spojené království (1993)*. Tato rozhodovací volnost států v oblasti intenzity regulace reklamy je dána i tím, že se dosud neutvořil obecný evropský standard v této oblasti.

- V případě *Markt Intern a Beermann v Německo (1990)* pak ESLP výslovně uvedl, že **obecně komerční sdělení požívají méně intenzivní ochrany než ostatní přenášené myšlenky a informace**, proto také v tomto případě podpořil zákaz publikace časopisu, který obsahoval článek popisující nedobrou zkušenost jednoho německého lékárníka s konkrétní dodavatelskou firmou při vyřizování stížnosti na jednání jejich pracovníků při vyřizování objednávek od tohoto lékárníka. ESLP určil, že dokonce i kdyby se jednalo o sdělení pravdivé, sama jeho komerční povaha jej zbavuje dostatečně silné ochrany, pokud by třeba zasáhlo do osobnostních práv jiných subjektů nebo obchodního tajemství.
- Obecně ESLP v případě komerčních sdělení do jisté míry upouští od podmínky nezbytnosti v demokratické společnosti i s ohledem na malý význam komerčních sdělení např. pro fungování demokracie ve smluvních státech
- I zde je ovšem třeba dbát na přiměřenost a jistá intenzita zasahování do šíření komerčních sdělení je dle ESLP již nepřijatelná. Tak v případě *Hertel v Švýcarsko (1999)*, bylo švýcarským soudům vytknuto, že na zveřejnění výsledků vědeckého výzkumu, jež měly dopad na obchodní vztahy, zareagovaly trestním obviněním autora článku.
- Na druhou stranu, tam, kde výrok má schopnost ovlivnit soutěžní vztahy mezi obchodními subjekty a zároveň patří i do jiné kategorie veřejných projevů, jako tomu bylo např. v případě *Barthold v Německo (1985)*, kde se jednalo o výrok při politické debatě mající i schopnost zasáhnout do soutěžních vztahů, má ESLP tendenci poskytovat takovému výroku vyšší režim ochrany plynoucí z této druhé povahy.

5. Omezení – obecné podmínky podle čl. 10 odst. 2 Evropské úmluvy

- *A. Omezení je uloženo ve formě zákona.* První problém vyvstává při otázce, které formy v rámci hierarchie norem ve státech lze považovat za zákon a které jsou nižší formou. Podle judikatury je za zákon uznáváno i takové pravidlo, které je vytvářeno pouze na základě delegované pravomoci, jako tomu bylo v případě *Barthold v Německo (1985)*. ESLP nepostupuje při stanovování toho, co je zákonem, z formalistických hledisek. V českém právu by tak patrně z pohledu Úmluvy stačilo zakotvit tato omezení i formou podzákonné vyhlášky, což je ovšem pouze teoretický nápad vzhledem k omezením daným čl. 4 Listiny.
- Dále musí být zákon dostupný. Nejtypičtějším porušením této podmínky jsou pravidla, jimiž se řídí chod věznic a jež jsou pro vězně nedostupná, jako to bylo v případě *Silver v Spojené království (1983)*.
- Konečně musí být zákon předvídatelný, čili subjekt musí mít možnost odhadnout, jaké z jeho chování budou vyplývat právní následky. Výtka nepředvídatelnosti bývá stěžovateli používána, ovšem nepříliš úspěšně. V souvislosti s čl. 10 tak ESLP určil v případě *Sunday Times v Spojené království (1979)*, že i po přeformulování Sněmovnou lordů pravidel pro nedovolenou urážku soudu byla tato pravidla stále dostatečně předvídatelná,
- *B. Omezení musí být dále nezbytné v demokratické společnosti.* Přitom byly ESLP postupně ustaveny tři „testovací kritéria“ pro posouzení této nezbytnosti a společně uvedeny v případě *Sunday Times v Spojené království (1979)*:
  - I. existuje zde naléhavá společenská potřeba pro takové opatření?
  - II. je takové opatření přiměřené tomu cíli, jež má onu povahu nezbytnosti?

- III. podařilo se státním orgánům opravdu dostatečně prokázat důvodnost těchto omezení?
- Specifičnost svobody projevu přitom spočívá v tom, že je sama o sobě nezbytnou pro demokratickou společnost, takže ESLP obvykle jeví snahu poskytnout jí zvláště chráněnou pozici, přitom ovšem tato pozice není absolutní, ale je ovlivněna také způsobem projevu, jeho závažností pro veřejnost, cílovou skupinou sdělení a dalšími faktory. Je zvažováno také to, nakolik je dané sdělení přístupné pro ty, kteří jej přijmout vlastně nechťejí, jak bylo zmíněno v rozboru případů *Müller v Švýcarsko* nebo *Otto-Preminger-Institute v Rakousko*. Samozřejmě některé projevy přicházejí o pozici danou souběhem vlastního přínosu pro demokracii a ochranou Úmluvou, pokud samy demokracii napadají, jako je tomu u výroků rasistických nebo u podpory terorizmu.

Rozsudek ve věci *Voskuil proti Nizozemí* (stížnost č. 64752/01):

novinář, který jako svědek v trestním řízení odmítl prozradit zdroj svých informací, byl v souladu s trestním řádem zadržen na 17 dní; ESLP takové opatření nepovažoval za nezbytné v demokratické společnosti a konstatoval porušení práva stěžovatele na svobodu projevu:

„(65) Ochrana novinářských zdrojů je jednou ze základních podmínek svobody tisku, což uznávají a reflektují různé mezinárodní instrumenty včetně doporučení Rady Evropy [R(2000) 7 o právu novinářů neodhalovat zdroje svých informací]. Bez takové ochrany mohou být zdroje odražovány od napomáhání tisku informovat veřejnost o věcech veřejného zájmu. V důsledku toho role tisku jako veřejného hlídačského psa by mohla být podkopána a schopnost tisku poskytovat přesné a spolehlivé informace by mohla být nepříznivě ovlivněna. Vzhledem k důležitosti ochrany novinářských zdrojů pro svobodu tisku v demokratické společnosti a potenciálně odrazujícímu účinku, jaký může mít příkaz odhalit zdroj informací na výkon této svobody, nemůže být takové opatření slučitelné s článkem 10 Úmluvy, ledaže by bylo ospravedlněno převažujícím veřejným zájmem [...].“

- C. Omezení musí být konečně také přiměřené. Pravidlo přiměřenosti není v Úmluvě přímo obsaženo, nicméně podle judikatury se jedná o pravidlo zásadní povahy vyplývající přímo z pravidla nezbytnosti. Často se ESLP uchyluje k pravidlu přiměřenosti v situaci, kdy stát přijme omezení tam, kde už jiné omezení úspěšně funguje. Tak tomu bylo například v případě *Goodwin v Spojené království (1996)*, kde bylo za nepřiměřené uznáno nucení novináře státními orgány, aby zveřejnil svůj zdroj informací, neboť tento zdroj už byl v dalším šíření utajovaných skutečností omezen soudním zákazem dalšího šíření těchto informací v předmětném periodiku. Dále ESLP posuzuje omezení jako nepřiměřené, pokud ohrožuje samu podstatu chráněného práva. Dále ESLP přihlíží k tomu, zda by bylo stejného výsledku dosaženo i méně restriktivním opatřením, Tímto pohledem byl posuzován zákaz informací o možnosti potratu v zahraničí v případě *Open Door Counselling v Irsko (1992)*, kdy nepřiměřenost byla shledána v trvalosti a bezvýjimečnosti zákazu poskytování informací o potratech v zahraničí bez ohledu na věk a zdravotní stav těhotné ženy.
- Přiměřenost je zvláště pečlivě posuzována v takových případech, jako je uvalení předběžného zákazu na šíření díla, tím spíše jedná-li se o dílo umělecké, jako tomu bylo v případě *Müller v Švýcarsko*. Předběžný zákaz šíření nebo produkce není ESLP zcela odmítán, ale důkazní břemeno je zde pro orgány státu extrémně náročné.

Povinnosti

- Dále ze znění čl. 10 v obecné rovině také vyplývá, že jednotlivci z něj nevyplývají pouze práva, ale také povinnosti i odpovědnost. Toto spojení může sloužit samo o sobě jako ospravedlnění limitů postavených proti „nezodpovědné“ realizaci svobody projevu. Tyto povinnosti a odpovědnost jsou zvláště silné v případě některých povolání, jako jsou vojáci (*Engel v Nizozemí (1976)*), učitelé (*Vogt v Německo (1995)*) či státní zaměstnanci (*B. v Spojené království (1985) 45 DR 41*). Kromě toho se může jednat i o odpovědnost vůči určité

složce společnosti, jako tomu bylo v případě *Handyside v Spojené království (1971)*, kde ESLP apeloval na zodpovědnost vydavatele příručky týkající se mimo jiné i sexuální výchovy dětí vůči těmto dětem.

6. Důvody omezení: výčet dle čl. 10 odst. 2 Úmluvy

- národní bezpečnost, územní celistvost nebo veřejná bezpečnost,
- předcházení nepokojům a zločinnosti,
- ochrana zdraví nebo morálky,
- ochrana pověsti nebo práv jiných,
- zabránění úniku důvěrných informací
- zachování autority a nestrannosti soudní moci.

Výčet dle Listiny:

- ochrana práv a svobod druhých,
  - bezpečnost státu, veřejná bezpečnost
  - ochrana veřejného zdraví a mravnosti
- + vyluka zákazu cenzury v čl. 17 odst. 3

7. Legitimita výjimek – qui bono?

- Vyvažování „hodnoty“ svobody projevu s jinými hodnotami – jejich vymezení
- Rekonceptualizace lidských práv – jejich význam v době vzniku konceptu (střet liberálního individualismu a absolutistické moci: Voltaire, Locke) a v současnosti (střet protichůdných zájmů jednotlivců a skupin, stát jako „arbitr“ jejich střetávání; demokratický liberální právní stát jako stát bez vlastních „zájmů“, stát nemající „práva“ jen kompetence a člověk jako subjekt, účel a legitimizace všeho jeho jednání)
- Určitelnost, předvídatelnost, spravedlivost vyvážení

8. Omezení svobody projevu v krocích:

(i) Jsme v rámci článku 10?

(ii) Je tu zásah do článku 10?

(iii) Byl zásah „stanoven zákonem“?

(iv) Směřoval k ochraně legitimního cíle? (a kterého?)

(v) Byl zásah nezbytný v demokratické společnosti (naléhavá společenská potřeba, přiměřené legitimnímu cíli, podařilo se státním orgánům opravdu dostatečně prokázat důvodnost těchto omezení)?

Judikatura: přehled korektních citací uváděné (i další relevantní pro lidskoprávní nadšence) judikatury

- Rozhodnutí Komise LP ve věci *Hodgson proti Spojenému království* ze dne 4. 3. 1987 č. j. 11392/85
- Rozsudek pléna ESLP ve věci *Autronic AG proti Švýcarsku* ze dne 22. 5. 1990, č. j. 12726/87
- Rozsudek ESLP ve věci *Otto-Preminger-Institute proti Rakousku* ze dne 20. 8. 1994, Series A, No.295-A; 19 EHRR 34 (1995)
- Rozsudek ESLP ve věci *Wingrove proti Spojenému království* ze dne 25. 11. 1996, č. j. 17419/90
- Rozsudek ESLP ve věci *Müller proti Švýcarsku* ze dne 24. 5. 1988, č. j. 10737/84
- Rozhodnutí pléna Komise LP ve věci *Stevens proti Spojenému království* ze dne 3. 3. 1986, č. j. 11674/85
- Rozsudek ESLP ve věci *Chorherr proti Rakousku* ze dne 25. 8. 1993, č. j. 13308/87
- Rozsudek ESLP ve věci *Steel proti Spojenému království* ze dne 23. 9. 1998, č. j. 24838/94
- Rozhodnutí pléna Komise LP ve věci *Liberální strana, R. a P. proti Spojenému království* ze dne 18. 12. 1980, č. j. 8765/79
- Rozhodnutí pléna Komise LP ve věci *X. proti Belgii* ze dne 6. 2. 1968, č. j. 2568/65
- Rozsudek ESLP ve věci *Thorgeirson proti Islandu* ze dne 25. 6. 1992, č. j. 13778/88
- Rozsudek ESLP ve věci *De Haes a Gijssels proti Belgii* ze dne 24. 2. 1997, č. j. 19983/92
- Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Vogt proti Německu* ze dne 26. 9. 1995, č. j. 17851/91
- Rozsudek velkého senátu ESLP *Wille proti Lichtenštejnsku* ze dne 28. 10. 1999, č. j. 28396/95
- Rozsudek pléna ESLP ve věci *Glaserapp proti Německu* ze dne 28. 8. 1986, č. j. 9228/80
- Rozsudek pléna ESLP ve věci *Lingens proti Rakousku* ze dne 8. 7. 1986, č. j. 9815/82
- Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Bowman proti Spojenému království* ze dne 19. 2. 1998, č. j. 24839/94
- Rozsudek ESLP ve věci *Castells proti Španělsku* ze dne 23. 4. 1992, č. j. 11798/85
- Rozsudek ESLP ve věci *Hertel proti Švýcarsku* ze dne 25. 8. 1998, č. j. 25181/94
- Rozsudek ESLP ve věci *Jacobowski proti Německu* ze dne 23. 6. 1994, č. j. 15088/89
- Rozsudek ESLP ve věci *Colman proti Spojenému království* ze dne 28. 6. 1993, č. j. 16632/90
- Rozsudek pléna ESLP ve věci *Markt Intern a Beermann proti Německu* ze dne 20. 11. 1990, č. j. 10572/83
- Rozsudek ESLP ve věci *Barthold proti Německu* ze dne 25. 3. 1985, č. j. 8734/79
- Rozsudek ESLP ve věci *Leander proti Švédsku* ze dne 26. 3. 1987, č. j. 9248/81
- Rozsudek pléna ESLP ve spojených věcech *Open Door Counselling a Dublin Well Woman proti Irsku* ze dne 29. 10. 1992, č. j. 14234/88 a 14235/88
- Rozsudek pléna ESLP ve věci *Gaskin proti Spojenému království* ze dne 7. 7. 1990, č. j. 10454/83
- Rozsudek velkého senátu ESLP *Guerra a spol. proti Itálii* ze dne 19. 2. 1998, č. j. 14967/89
- Rozsudek pléna ESLP ve věci *Observer a Guardian proti Spojenému království* (zvaný též aféra *Spycatcher*) ze dne 26. 11. 1991, č. j. 13585/88
- Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Bladet Tromso a Stensaas proti Norsku* ze dne 20. 5. 1999, č. j. 21980/93
- Rozsudek ESLP ve věci *Informationsverein Lentia a další proti Rakousku* ze dne 24. 11. 1993, č. j. 13914/88, 15041/89, 15717/89, 15779/89 a 17207/90
- Rozhodnutí pléna Komise LP ve věci *X. proti Švédsku* ze dne 7. 2. 1968, č. j. 3071/67
- Rozhodnutí Komise LP ve věci *Nydahl proti Švédsku* ze dne 11. 1. 1993, č. j. 3071/67

- Rozsudek ESLP ve spojených věcech *Silver a další proti Spojenému království* ze dne 25. 3. 1983, č. j. 5947/72, 6205/73, 7052/75, 7061/75, 7107/75, 7113/75 a 7136/75
- Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Goodwin proti Spojenému království* ze dne 27. 3. 1996, č. j. 17488/90
- Rozsudek pléna ESLP ve věci *Sunday Times proti Spojenému království* ze dne 26. 4. 1979, č. j. 6538/74
- Rozsudek ESLP ve věci *Barfod proti Dánsku* ze dne 22. 2. 1989, č. j. 11508/85
- Rozsudek ESLP ve věci *Schöpfer proti Švýcarsku* ze dne 20. 5. 1998, č. j. 25405/94
- Rozsudek čtvrté sekce ESLP ve věci *Hrico proti Slovensku* ze dne 20. 7. 2004, č. j. 49418/99
- Rozhodnutí IV. ÚS 23/05 ze dne 17. 7. 2007
- Rozhodnutí I. ÚS 211/99 ze dne 17. 10. 2000
- Rozhodnutí pléna Komise LP ve věci *Channel Four proti Spojenému království* ze dne 15. 7. 1988, č. j. 11553/85 a 11658/85
- Rozsudek ESLP ve věci *Prager a Oberschlick proti Rakousku* ze dne 26. 4. 1995, č. j. 15974/90
- Rozhodnutí pléna Komise LP ve věci *McLaughlin proti Spojenému království* ze dne 9. 5. 1994, č. j. 18759/92
- Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Zana proti Turecku* ze dne 25. 11. 1997, č. j. 18954/91
- Rozsudek druhé sekce ESLP ve věci *Kemal Gökceli proti Turecku* ze dne 4. 3. 2003, č. j. 27215/95 a 36194/97
- Rozsudek ESLP ve věci *Hadjianastassiou proti Řecku* ze dne 16. 12. 1992, č. j. 12945/87
- Rozhodnutí Výboru ministrů ve věci *Pat Arrowsmith proti Spojenému království* ze dne 12. 6. 1979, č. j. 7050/75
- Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Grigoriades proti Řecku* ze dne 25. 11. 1997, č. j. 24348/94
- Rozsudek ESLP ve věci *Piermont proti Francii* ze dne 27. 4. 1995, č. j. 15773/89 a 15774/89
- Rozsudek ESLP ve věci *Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs a Gubi proti Rakousku* ze dne 19. 12. 1994, č. j. 15153/89
- Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Janowski proti Polsku* ze dne 21. 1. 1999, č. j. 25716/94
- Rozsudek pléna ESLP ve věci *Handyside proti Spojenému království* ze dne 7. 12. 1976, č. j. 5493/72
- Rozsudek třetí sekce ESLP ve věci *Bergens Tidende a další proti Norsku* ze dne 2. 5. 2000, č. j. 26132/95
- Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Fressoz a Roire proti Francii* ze dne 21. 1. 1999, č. j. 29183/95
- Rozsudek první sekce ESLP ve věci *Hachette Filipacchi Associés proti Francii* ze dne 14. 6. 2007, č. j. 71111/01
- Rozhodnutí III. ÚS 359/96 ze dne 10. 7. 1997
- Rozhodnutí II. ÚS 357/96 ze dne 10. 12. 1997
- Rozhodnutí I. ÚS 156/99 ze dne 8. 2. 2000
- Rozhodnutí IV. ÚS 154/97 ze dne 9. 2. 1998
- Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Lehideux a Isorni proti Francii* ze dne 23. 9. 1998, č. j. 24662/94
- Rozsudek první sekce ESLP ve věci *Gündüz proti Turecku* ze dne 4. 12. 2003, č. j. 35071/97
- Nález Ústavního soudu ČSFR Pl. ÚS 5/92 ze dne 4. 9. 1992 (ve sbírce Nálezů a rozhodnutí ÚS ČSFR, k dispozici na stránkách ÚS ČR ve slovenštině)

- Rozhodnutí Pl. ÚS 43/93 ze dne 12. 4. 1994 (Trestný čin hanobení Parlamentu, vlády a Ústavního soudu - výklad pojmu rozhodnutí prezidenta, kontrasignace)
- Rozsudek ESLP ve věci *Steel a Morris proti Spojenému království* ze dne 2. 3. 2005, č. j. 68416/01
- rozhodnutí ESD a stanovisko generálního advokáta ve věci C-159/90, *The Society for the Protection of Unborn Children Ireland Ltd v Stephen Grogan et al.*, [1991] ECR I-4685